

KÉRDEZZ MEG
EGY ÉSZAK-KOREAIT!

KÉRDEZZ MEG EGY ÉSZAK-KOREAIT!

Disszidensek beszélnek életükről
a világ legzártabb országában

Daniel Tudor

A fordítás alapja:
Daniel Tudor: *Ask A North Korean: Defectors Talk About Their Lives Inside
the World's Most Secretive Nation*. Published by Tuttle Publishing, an imprint
of Periplus Editions (HK) Ltd.

Copyright © 2017 Daniel Tudor & NK Consulting Inc.

Fordította © Rusznyák Csaba, 2019

Szerkesztette: Szabó Mihály

Szaknyelvi lektor: Mártonfi Attila

Borítóterv: Tabák Miklós

Belívfotó: Marcel Pedro

HVG Könyvek, Budapest, 2020
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Koncz Gábor

ISBN 978-963-304-868-9

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni,
adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus,
fényképeszeti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

Nyomdai előkészítés: Kedves László

Nyomás: Mondat Nyomdaipari és Szolgáltató Kft.
Felelős vezető: Nagy László

TARTALOM

Előszó: Andrei Lanykov	7
Bevezetés	9
<i>Közreműködők</i>	11
1. RÉSZ Gazdasági élet	13
2. RÉSZ A hatalom	41
3. RÉSZ Média és információ	69
4. RÉSZ Phenjan kontra a Többi	93
5. RÉSZ A külvilág.....	112
6. RÉSZ Észak és Dél a mérlegen.....	138
7. RÉSZ Egészségügy és szociális juttatások	157
8. RÉSZ Disszidálás Észak-Koreából	177
9. RÉSZ Vallás és spiritualitás	199
10. RÉSZ Szerelem, szex, kapcsolatok	213
11. RÉSZ Szórakozás és pihenés.....	232
12. RÉSZ Van még kérdés?.....	252
Köszönetnyilvánítás	275
A szerzőről	276
Név- és tárgymutató	277

ELŐSZÓ: Andrej Lanykov

Ha az ember vet egy pillantást egy angol nyelvű publikációs listára, szembetűnő, hogy Észak-Korea a külföldi akadémikusok és újságírók aránytalanul nagy figyelmét élvezi. Noha gazdasági erejét és népességét tekintve Mozambik szintjén áll, az ázsiai ország komoly szeletet tudhat magáénak az ismeretterjesztő cikkek és könyvek piacán.

Ha azonban közelebbről is szemügyre vesszük a helyzetet, komoly problémával szembesülünk. A legtöbb ilyen publikáció ugyanis két nagy csoportba sorolható: először is ott van az észak-koreai politikáról – mindenekelőtt a nukleáris programról és a nemzetközi diplomácia ezzel kapcsolatos gondjairól – szóló tanulmányok sokasága. Másodszor pedig ott vannak a disszidensek által írt visszaemlékezések, amelyek egy rendkívül elnyomó rezsim markában vergődő országról mesélnek horrortörténeteket.

A szakirodalomban azonban jókora lyukak tátonganak. Először is, nem esik szó az észak-koreaiak többségének hétköznapijairól – márpedig ezek az emberek nem fogolytáborokban tengődnek, hanem többnyire normális életet élnek, még ha gyakran szegénységben és túlszabályozottságban is. Jellemzően ugyanolyan érzések és aggodalmak hajtják őket, mint New York vagy London lakóit, még ha drasztikusan más közegben mozognak is.

Másodszor, figyelemre méltó, hogy mennyire hiányoznak az észak-koreai hangok. A néhai Szovjetunióról és a keleti blokk országairól szóló tanulmányokat egykor a szóban forgó országok menekültjei készítették; az észak-koreaiak között azonban kevés az aktív újságíró, író és akadémikus.

A hiteles észak-korai beszámolók hiányának megvannak a maga okai. A hidegháború emigrációs közösségével ellentétben az észak-koreai menekültek javarészt az észak-koreai társadalom hátrányos helyzetű, szegényes oktatásban részesülő rétegéből kerülnek ki. Nemigen beszélnek az angolt, vagy nincsenek hozzászokva, hogy ezen a nyelven fejezzék ki magukat.

Az *NK News* weboldal, amelynek évek óta dolgozom, arra vállalkozott, hogy bemutassa az átlagos észak-koreaiak hétköznapi életét, még hozzá észak-koreai közreműködők hiteles hangján keresztül. Így született meg az „Ask a North Korean” (Az észak-koreai válaszol) rovat, amely az élet olyan aspektusaival foglalkozik, amelyekről máshol ritkán lehet olvasni. Például amikor ételről van szó, a közreműködők főzésről, ízekről és asztali etiketről beszélnek – nem pedig gabonatermelésről és rizselosztási irányelvekről. Amikor az örökletes *songbun* kasztrendszeréről van szó, kiderül, hogy abban ők nem az ország politikai megfigyelőhálózatát, hanem a házastárs kiválasztásának egyik tényezőjét látják.

Lehet, hogy ez a helyzet bagatellizálása azok szemében, akik a rezsim emberi jogok elleni bűneinek jogos és dühös leleplezésére számítanak, figyelembe kell azonban vennünk egy egyszerű igazságot: ahogy azt sokan tanúsíthatják, az elnyomó kormány alatt élők (e könyv „szerzőit” is beleértve) hétköznapijai még a legnagyobb zsarnokságban sem feltétlenül csak szenvedésről, kínzásról és félelemről szólnak. Sőt a legtöbben szerencsére még a rossz időkben is normális életet élnek, mi pedig sosem leszünk képesek megérteni őket, ha nem ismerjük meg az életkörülményeiket.

Szerencsére ez a könyv betekintést enged az átlag észak-koreaiak életkörülményeibe.

BEVEZETÉS

Mondani sem kell, hogy noha az észak-koreaiak egy igencsak szokatlan, továbbá sokszor rendkívül kegyetlen és inkompetens rendszer igája alatt élnek, mindenekelőtt ugyanolyan emberi lények, mint bárki más, többé-kevésbé ugyanolyan vágyakkal, aggodalmakkal és célokkal. Mégis hozzászoktunk, hogy agymosott robotként vagy áldozatként tekintünk rájuk, és általában meg sem próbáljuk megérteni, milyen lehet egy átlagos napjuk, és mit gondolhatnak az őket körülvevő társadalomról.

Az utóbbi nagyjából egy évtizedben rengeteg különféle könyvet írtak már Észak-Koreáról. Se vége, se hossza a geopolitikai helyzetről, a Kim-dinasztia uralkodásáról és a disszidensek drámai meneküléséről szóló köteteknek. Nem sok olyat találunk azonban ezek között, amelyeket maguk az észak-koreaiak írtak. Jellemzően még a népszerű disszidensmemoárokat is szellemírók jegyzik. Ezért ennek a könyvnek éppen az a célja, hogy magukat az észak-koreaiakat szólaltassa meg, és nyújtson így teljesen hiteles képet Észak-Koreáról.

Egyvalamit azonban nem árt észben tartani. A könyvben szereplő beszámolók mind disszidensektől származnak, márpedig ők értelemszerűen azok közül kerülnek ki, akik annyira boldogtalanok vagy hátrányos helyzetűek voltak a hazájukban, hogy

megkockáztatták a veszélyes határátkelést és utazást Dél-Koreába Kínán, egy olyan országon keresztül, amelynek kormánya gyakran toloncolja vissza a menekülteket Észak-Koreába. Nézeteik így nem feltétlenül képviselik az átlagos észak-koreaiak véleményét.

Mindenesetre az Észak-Korea különböző régióiból származó közreműködőink között vannak nők és férfiak, fiatalok és idősek; néhányan előkelő családból jöttek, mások rendkívüli szegénységben nőttek fel. Vagyis e könyvben különböző nézetek egész sora jelenik meg. Ha megkérdeznénk egy manhattanit és egy vidéki arkansasit, hogy milyen az élet az Egyesült Államokban, valószínűleg meglehetősen más választ kapnánk. Ez ugyanúgy igaz Észak-Koreára is – ezért gondoltuk fontosnak, hogy ne csak egyetlen disszidentet, hanem sok különböző hátterű embert kérdezzünk meg az ottani életkörülményekről.

E könyv nagy része az átlagember életéről, munkájáról, szerelméről, tanulmányairól és effélékről szól. Ha nem ismerjük nagyon alaposan Észak-Koreát, minden oldalon meglepetésekre számíthatunk. Többek között olvashatunk elhagyatott épületekben szeszt ivó, koreai popra táncoló fiatalokról, észak-koreai divatról és szépségápolásról, sőt plasztikai műtétéről, vagy arról, hogy milyen gazdagnak lenni a világ utolsó igazi kommunista/sztálinista országában. Megismerhetünk új szlengkifejezéseket, valamint megtudhatjuk, milyen nehézségekkel jár egy észak-koreai temetés megszervezése.

Természetesen szóba kerül az észak-koreai élet megkerülhetetlen aspektusa, az állam elnyomó hatalma, de ez a könyv valami egészen másra összpontosít, mint az Észak-Koreáról szóló írások többsége. Eleinte zavarba ejtőnek vagy különösnek érezhetjük, hogy egy efféle ország kontextusában (például) szorgos földművesekről vagy szerencsejátékról van szó. Ám a szorgos földműves a fiatal észak-koreai nők számára egyfajta felszabadító érzést jelenthet, egy kártyafogadás pedig hozzásegítheti a résztvevőket

a napi stresszből való meneküléshez és némi ideiglenes izgalomhoz. Nem áll szándékunkban „mentegetni” a rezsim viselkedését. Csupán arra szeretnénk rámutatni, hogy az észak-koreaiak is emberek, és több közös van bennünk, mint azt a szokásos média-ábrázolások alapján hinnénk.

KÖZREMŰKÖDŐK

Cso Üszong

Cso Üszong elektromérnöki képzésének utolsó évét hagyta ott, hogy Dél-Koreába szökjön. Eredetileg újságíró akart lenni Szöulban, de most általános iskolai tanárnak készül. 28 éves.

Jun Mina

Jun Mina katona volt, aki 2010-ben szökött meg Észak-Korea északkeleti részéből. Most Szöulban tanul.

Kang Dzsimin

Kang Dzsimin a késő húszas éveiben jár, és 2005-ben hagyta el Észak-Koreát. Először Dél-Koreába ment, de most már Londonban él.

Kim Cshol

Kim Cshol a Dél-Hamgjong tartománybeli Hamhungból származik. Miután elszökött Észak-Koreából, Szöulba ment egyetemre. Tanulmányai második évét végzi éppen.

Pak Csinhjok

Pak Csinhjok 2016 tavaszán csatlakozott közreműködőként az *NK News* „Ask a North Korean” rovatához. Az észak-koreai Phenjanban tanult és dolgozott. A késő harmincas éveit tapossa,

és egy másik észak-koreai disszidentet vett feleségül. 2011-ben érkezett az Egyesült Államokba, egy amerikai felsőoktatási intézményben tanul.

Kim Juszong

Kim Juszong 2005-ben szökött el a Hamgjungbuk tartománybeli Kildzsü megyéből.

Ri Dzsizson

Ri Dzsizson a késő húszas éveiben jár, és 2011-ben hagyta el a Pektu-hegy környékét.

A kerekasztal-beszélgetések során számos egyéb közreműködő is felbukkan. További információ az *NK News* oldalának „Ask a North Korean” rovatában olvasható róluk.

ELSŐ RÉSZ

Gazdasági élet

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDP), amelyet a világon egyszerűen Észak-Korea néven ismernek, a kommunista, kollektivistá gazdasági kontroll szimbóluma. De vajon mennyire pontos valójában ez a meghatározás?

A válasz az, hogy nem különösebben. Amikor az államalapító Kim Ir Szen még élt, az állam gondoskodott a polgárok étkeztetéséről, ingyenes oktatásáról, lakhatásáról és egészségügyi ellátásáról – igaz, ezek színvonala nem feltétlenül volt magas. Ám a Szovjetunió összeomlását, és ami még fontosabb, az Észak-Koreán az 1990-es évek közepén végigsöprő éhínséget követően ez a rendszer összeomlott. Egy átlagos észak-koreai ma szinte semmit sem kap a kormányától.

Az állam lényegében csődbe ment, így szinte minden polgára a magánkereskedelemtől függ, amelyet más néven „kapitalizmusként” ismernek. Aki rendelkezik megfelelő kapcsolatokkal, és átjárása van a határon, javakat hozhat be Kínából; a közvetítők ezeket a javakat átszállítják az országon, középkorú hölgyek eladják az utcai piacokon, a tisztviselők pedig megvesztegetési pénzeket tesznek zsebre, hogy szemet hunyjanak a történetek fölött. Phenjan magas rangú tisztviselői még jelentősebb megvesztegetési pénzeket kapnak az újonnan kialakuló pénzügyi

elittől, amelynek tagjai sokféle területen jelen vannak, az ingatlanipartól a kiskereskedelmen át a kézműves sörös kocsmáig. Szigorú értelemben e tevékenységek egyike sem legális, de ezek a szektorok olyan méretűre nőttek, hogy az állam már nem képes az ellenőrzése alatt tartani őket.

A múltban az elitet leszámítva mindenki ugyanúgy élt. Ma azonban vannak észak-koreaiak, akik vagyonosak, és ezzel kérkednek is. Vannak, akik rendszeres nyaralásokat, flancos autókat, plasztikai műtétet és importált kozmetikai cikket is megengedhetnek maguknak.

Sajnos azonban a rendkívüli szegénység továbbra is jelen van Észak-Koreában. Különösen a Phenjantól és a kínai határtól távol eső vidéki területeken és kisvárosokban nehéz a többség élete.

Igaz, hogy Észak-Koreában nincsenek adók?

Daniel Tudor: Egy kommunista rendszerben nincsen adózás – hiszen eleve minden állami tulajdonban van –, így aztán nem meglepő, hogy hivatalosan a KNDP-ben sincs. Valójában azonban Észak-Korea már nem kommunista. Az emberek maguk keresik a pénzüket, az államnak pedig ugyanúgy le kell vennie belőle a maga százalékát, ahogy mindenhol máshol.

Kim Juszong:

Igen, így van – Észak-Koreában hivatalosan nincs adórendszer. 1974. március 21-én a Legfelsőbb Népi Gyűlés kihirdette az adó minden formájának megszüntetését. Észak-Korea a mai napig minden április 1-jén, a törvény hatálybalépésének napján megünnepli „az adórendszer eltörlésének napját”.

Ugyanakkor Észak-Korea továbbra is szed adót a polgáraitól, csak már nem adónak hívják. Igaz, hogy az emberek nem fizetnek adót közvetlenül a kormánynak, ám az így is kikényszeríti tőlük termékeik és munkájuk javát. Röviden: Észak-Korea több adót gyűjt be a népétől, mint bármelyik másik ország.

Az észak-koreaiakat már nem kötelezik arra, hogy bevételük egy bizonyos százalékát a kormánynak adják, ellenben ingyenmunkát kénytelenek végezni, márpedig ha az emberek dönthetnének, inkább fizetnének adót, ahogy azt más országokban teszik, mint hogy minden ellenszolgáltatás nélkül dolgozzanak.

Tavaly a rezsim bejelentette, hogy csak az emberek termésének 70%-át gyűjtik be, a maradék 30%-ot a polgárok megtarthatják maguknak. Hozzátették, hogy amint az ország gazdasága fellendül, a betakarításból elvett mennyiséget 50%-ra csökkentik.

Persze senki sem hisz nekik. Miért is hinnének, ha egyszer mindennap keményen dolgoznak, és a kormány mégis csak a munkájuk eredményének 30%-át hagyja a kezükben?

Nevetségesek Kim Dzsongunnak ezek a bejelentései, mintha csak óriási szívességet tenne az embereknek azzal, hogy engedi megtartani nekik a saját termésük 30%-át. Valójában azért vesznek el ekkora százalékot, hogy megakadályozzák a fekete piac növekedését.

Amikor Észak-Korea 1974-ben „hivatalosan” megszüntette az adórendszert, a kormány azzal hancegett, hogy ez „hatalmas előrelépés a régi rendszerhez képest, és történelmi változás a koreai álmok beteljesítésének útján”. Mi több, azt mondták, Kim Dzsongil „jóságos” politikájának és vezetésének köszönhetően még a nagy éhínség ideje alatt sem kellett visszatérniük az adórendszerhez. Csakhogy 2000 óta Észak-Korea ismét szed adót a népétől – épp csak nem adónak hívják.

Súlyosbítja a helyzetet, hogy az észak-koreai gazdaságot tovább sújtotta a természeti katasztrófák és az Egyesült Államok által kivetett szankciók sora. A reménytelen körülmények közepette mind a központi, mind a regionális észak-koreai kormányzóságok súlyos adósságokkal és pénzügyi nehézségekkel néztek szembe. Egyetlen választásuk maradt: pénzt kellett beszedniük a néptől. Így aztán díjakat vetettek ki az elektromosság és a víz használatára, valamint az ingatlanok és földek bérlésére. Mindenki-

nek ugyanannyit kell fizetnie, függetlenül attól, hogy mennyit használ az említett javakból.

Ez nem sokban különbözik a kapitalista államok adórendszeireitől, bár tény, hogy azért vannak különbségek. Először is, bár igaz, hogy az észak-koreai kormány pénzt szed az elektromosság, a víz és az effélék használatáért, ugyanakkor az ebből származó adójövedelem jóval alacsonyabb, mint a kapitalista országokban. Másodszor, a legtöbb kapitalista országban, így például Dél-Koreában is, a gazdagok több adót fizetnek, mint az alacsonyabb jövedelműek. Észak-Koreában azonban mindenki ugyanannyi adót fizet. Ez a két nagy különbség az észak-koreai és az egyéb országok adórendszerei között.

Az adórendszer 1974-es eltörlése óta a kormány azzal kérkedik, hogy Észak-Koreában nincsenek adók. De ha jobban megnézzük, ez csak annyit jelent, hogy a kormány a maga sajátos módján szed adót.

Hogyan jellemezhetnénk Észak-Korea legszegényebb társadalmi-gazdasági osztályának életét?

DT: Aligha meglepő, ha azt mondom, hogy a legszegényebb észak-koreaiak borzalmas anyagi körülmények között élnek. Noha az alulról épülő kapitalizmus manapság sokak számára biztosít jobb életmódot, az alultápláltság továbbra is problémát jelent. Elég bárhol szétnéznünk Phenjanon kívül, hogy a saját szemünkkel lássuk ennek bizonyítékát.

Cso Üszong:

Ha társadalmi hierarchia szerint akarnánk csoportosítani az embereket, a legelső réteget gazdasági kritériumok alapján tölthetnénk fel. Az 1990-es évek nagy éhínsége (amelyre „gyötrelmes menetelésként” utalnak) két táborra szakította a népet: azokra, akik tudják, mit esznek holnap, és azokra, akik nem, ennek következtében pedig sokan csúsztak le a legelső társadalmi osztályba.